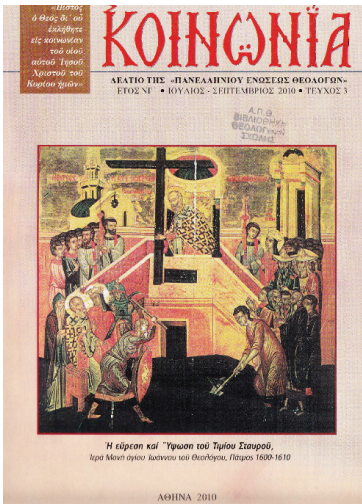

RECENZII

ΚΟΙΝΩΝΙΑ. ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΕΝΩΣΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ», ΑΘΗΝΑ, ΕΤΟΣ ΝΓ΄, ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2010, ΤΕΥΧΟΣ 3 [Koinonia. Buletin al „Uniunii teologilor din întreaga Grece”, Atena, anul 53, iulie-septembrie 2010, fasc. 3]

În prezentul număr al revistei „Teologie și Viață” prezentăm o importantă revistă teologică din spațiul elen: buletinul trimestrial „Koinonia” al „Uniunii teologilor din întreaga Grece”.

De la înființarea acestei Uniuni, în 1958, și până în 1973, revista centrală a purtat numele *Δελτίο* (*Buletin*), ce avea ca scop informarea membrilor Uniunii despre diferitele acțiuni teologice din țară. De apariția periodicului s-au îngrijit

inițial teologii Vasilios Alexopoulos și Ioannis Davvetas. Odată cu preluarea funcției de conducere a Uniunii de către profesorul Constantinos D. Mouratidis, în 1973, revista își va schimba atât formatul, cât și titulatura. De la un simplu buletin de informații religioase, *Koinonia* devenea un buletin teologico-științific, cuprinzând studii și articole redactate atât de profesori de teologie, cât și de simpli clerici și laici. Așa cum declara în 1973 arhim. Daniel Aerakis, revista *Koinonia* era „creația duhovnicească a profesorului și a președintelui Uniunii teologilor din întreaga Grece, Constantinos Mouratidis”¹.

Periodicul *Koinonia* publică astăzi studii științifice, opinii și recenzii redactate numai în limba neogreacă. Nu sunt publicate studii ce au apărut deja în alte reviste și, în plus, nu sunt publicate acele materiale care nu sunt în acord cu

¹ Informații preluate de pe pagina de internet a revistei: <http://www.petheol.gr/> (15.03.2012).

învățătura Bisericii Ortodoxe. În ultimul fascicul al fiecărui an este consemnat cuprinsul revistei din întreg anul respectiv.

Cuprinsul revistei este unul politematic: de la studii de Teologie Dogmatică, Morală, Patristică, la opinii socio-religioase și reacții privind activitatea „Uniunii teologilor din întreaga Grece”. Cea mai cuprinzătoare rubrică este cea dedicată recenziilor, publicându-se, în medie, zece recenzii pe număr. De asemenea, în revista *Koinonia* sunt publicate și fragmente de texte patristice, însoțite de scurte comentarii în limba neogreacă, pentru a facilita cititorului accesul la text.

De-a lungul anilor, în paginile revistei au publicat studii personalități teologice și culturale ale spațiului elen, precum Hristos Oikonom², Constantinos Skouteris³, Ioannis Karmiris⁴, Steliannos Papadopoulos⁵, Alexandros Ko-

rakidis⁶, Georgios Mantzaridis⁷, arhim. Simeon Koutsas⁸, Dimitrios Tsellengidis⁹, Ioannis Kongoulis¹⁰ etc.

La o primă analiză, revista poate fi considerată, pe de o parte, una destinată numai spațiului elen, iar, pe de altă parte, ea se adresează în special membrilor „Uniunii teologilor din întreaga Grece”. Totuși, datorită conținutului ei complex, regularității apariției fiecărui număr, semnalării ultimelor titluri teologico-științifice din Grecia, prezenței diferiților specialiști greci în domeniul teologic mai larg, rezumării activității acestei Uniuni elene, revista este catalogată în rândul revistelor importante din Grecia, alături de *Grigorios ho Palamas* și *Ekklesiastikos Faros*.

² Ηρήστου Οικονόμου, *Θεός και επανάσταση του 1821*, în „Κοινωνία”, anul XXVII (1984), fasc. 2, pp. 139-153.

³ *Ακρίβεια και αμέλεια ο όρος της εβδόμης οικουμενικής Συνόδου*, în „Κοινωνία”, anul XXVII (1984), fasc. 3, pp. 350-368.

⁴ *Κυριακή της Ορθοδοξίας και Ορθόδοξοι θεολόγοι*, în „Κοινωνία”, anul XVIII (1975), fasc. 2, pp. 85-94.

⁵ *Η κρίσις της Ευνόδου κατά η κρίσις του κοσμικού άρχοντος κατά τον Μ. Αθανασίου. Περί το πρόβλημα της σχέσεως Εκκλησίας και πολιτείας*, în „Κοινωνία”, anul XVIII (1975), fasc. 4, pp. 277-295.

⁶ *Η ερμηνεία των Πατέρων Είς το μυστήριο της Χριστού γεννήσεως*, în „Κοινωνία”, anul XVIII (1975), fasc. 5-6, pp. 393-399; *Ρωμανού του Μελωδού: Κοντάκιον είς την Γέννησιν*, în „Κοινωνία”, anul XL (1997), fasc. 4, pp. 354-367.

⁷ *Ορθοδοξία και οικολογική κρίση*, în „Κοινωνία”, anul XL (1997), fasc. 2, pp. 136-144.

⁸ *Ο ιεροκήρυξ ως πνευματικός και σχέσεις εξαρτήσεις*, în „Κοινωνία”, anul XLIII (2000), fasc. 2, pp. 122-128; *Ο άγιος Μακάριος Κορίνθου: ο γενάρχης του φιλοκαλισμο*, în „Κοινωνία”, anul XLIII (2000), fasc. 4, pp. 350-353.

⁹ *Η σημασία του δόγματος στους διαλόγους με τους ετεροδόξους για την εν Χριστό ενότητα*, în „Κοινωνία”, anul LIII (2010), fasc. 1, pp. 5-22.

¹⁰ *Οι παιδεία κεκοσμημένοι νέοι και η χριστιανική παιδεία*, în „Κοινωνία”, anul LIII (2010), fasc. 1, pp. 23-38.

În opinia noastră, un dezavantaj al prezentei reviste este condiția impusă, ca toate studiile, articolele și recenziile să fie publicate numai în limba neogreacă. Cu toate acestea, pentru cunoscătorii de neogreacă din întreaga lume, studiile pot fi trimise la adresa de e-mail: panenthe@otenet.gr, iar pentru mai multe informații cei interesați pot consulta adresa web: <http://www.petheol.gr/>.

Prezentul fascicul propus spre recenzare cuprinde un număr de nouă articole (pp. 225-293)¹¹, un compendiu liturgic de texte în

¹¹ În ordinea lor: Ηλία Δ. Μπάκου, *Αναγκαίως ὁ Ἐνιαῖος ποιμαντικός σχεδιασμός τῆς Ἐκκλησίας*, pp. 225-228; Δανιήλ Αερακη, *Ὅχι θρηῖνος. Εἶναι θρύλος γιά τόν μητροπολίτη πρ. Φλωρίνης πατέρα Αὐγουστῖνο Καντιώτη*, pp. 229-232; Αλέξανδρου Σ. Κορακίδης, *Ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός. Ὁ ποιητής τῶν Κοντακίων*, pp. 233-244; Απόστολου Κατωπόδη, *Γιατί ὁμαδοσυνεργατική διδασκαλία στό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν; (Σχέδιο διάρθρωσης ὁμαδοσυνεργατικῆς διδασκαλίας μέ θέμα: «Ἡ παραβολή τοῦ σπλαχνικοῦ Σαμαρείτη: ὁ πλησίον μας κι' ἑμεῖς, Τάξη Β' Γυμνασίου, Δ.Ε. 15)*, pp. 245-254; † Αιμιλιανού Τιμιαδου, *Ἡ ἀνανεωτική φύση τῆς λειτουργίας*, pp. 255-263; Ευαγγέλου Στ. Πονηρού, *Ἀπόλυτη ἀνάγκη συνεργασίας Ἐνώσεων καί Συνδέσμων Ἑλλήνων Ὀρθόδοξων θεολόγων*, pp. 264-268; Μιχαήλ Βασ. Γαλενιαροῦ, *Ἡ χρησιμοθηρία στίς μεταμοσχεύσεις ὄργανων*, pp. 269-280; Χρήστου Γαρναβοῦ, *Τό ἀπαράδεκτο τοῦ τόπου*, pp. 281-282; Βασιλείου Ορφανοπούλου, *Ἡ ἐξελεγκτική βιολογία καί οἱ παρερμηνεῖες*, pp. 283-293.

greacă veche, preluate din colecția *Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας* și *Patrologia graeca* (pp. 294-296), păreri și comentarii (pp. 297-301), o scurtă trecere în revistă a activității „Uniunii teologilor din întreaga Grecie” (pp. 302-309), *in memoriam* Dimitrios G. Katopodis (pp. 310-311), cincisprezece recenzii (pp. 313-331) și semnarea ultimelor apariții editoriale primite pe adresa redacției (pp. 332-333).

Secțiunea *Articolelor* debutează cu materialul semnat de Ilias D. Mpakos, *Organizarea unitar-pastorală indispensabilă Bisericii*. Articolul este mai degrabă o trecere în revistă a activității „Uniunii teologilor din întreaga Grecie”, sub conducerea dlui Constantin Mouratidis, și, în același timp, o invitație adusă membrilor acestei Uniuni de a înțelege cu adevărat menirea lor, exprimată cu desăvârșire în limbajul neo-testamentar: „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide” (Mt. 7, 7).

Următorul material, semnat de arhim. Daniil Aerakis, este o creație a vieții Mitropolitului Augustin Kantiotis, trecut la Domnul pe 28 august 2010, la vârsta patriarhală de 104 ani. În articolul *Nu plângeți. Este o legendă*, autorul aduce un ultim omagiul celui ce este cu adevărat „o legendă vie” în pământul Florinei: „Părinte Augustine, mare legendă a timpurilor noastre, ție nu îți trebuie lacrimi. Ți trebuie inimă și mulțumire atât pentru toate cele înfăptuite

pentru Biserică, cât și pentru Grecia și pentru fiecare dintre noi. Cu smerenie îți sărutăm mâna, noi cei ce cu micile noastre inimi nu putem să măsurăm imensa ta personalitate” (p. 232).

Cel de-al treilea material din cuprinsul acestei reviste este semnat de Alexandru Korakidis și are titlul *Sfântul Roman Melodul: poezia condacelor*. Autorul, cunoscut spațiului elen pentru încercările sale de redare a importanței teologiei iconografice a Sfântului Roman¹², sintetizează, pe de o parte, condacele ce dau mărturie despre valoarea incontestabilă a Melodului, iar, pe de altă parte, realizează o scurtă erminie a teologiei condacelor romaneice.

Într-o altă ordine de idei, Apostolos Katopodis semnează articolul despre importanța lucrului în echipă în orele de Religie. După ce semnalează raportul ce trebuie să existe între profesor și elevi, precum și importanța învățaturii creștine transmise de orice profesor de Religie în cadrul orelor sale, autorul propune un plan de lecție, având ca temă centrală „Parabola Samariteanului milostiv:

aproapele nostru și noi” (*Ἡ παραβολή τοῦ σπλαχνικοῦ Σαμαρείτη: ὁ πλησίον μας κι' ἐμεῖς*, pp. 248-254).

Mitropolitul Emilian Timiados propune cititorului materialul ce are ca subiect „firea înnoitoare a Liturghiei”. Articolul preluat din cartea *Dumnezeiasca Eubaristie în viața parohiei* (Editura I.M. Profitou Iliou, Preveza, pp. 194-207) arată că „lumea are nevoie de Biserică, ca să trăiască. Dar și Biserica are nevoie de turmă, de lume, ca să se dezvolte, ca să nască și să pregătească sfinți. Această unicitate a apostolicității ei a exprimat-o Sfântul Ciprian, prin celebra expresie *salus extra Ecclesiam esse non potest*” (pp. 255-256). Articolul este o sumară introducere în erminia momentelor centrale din Sfânta Liturghie, precum Vohodul cel mare, rostirea Simbolului de credință și împărțirea credincioșilor cu Trupul și Sângele lui Hristos.

Conștient de importanța nevoii absolute a colaborării dintre diferitele uniuni și asociații a teologilor ortodocși din Grecia, Evangelios St. Ponirou arată că drumul acestor filiații creștine are același scop central, anume propovăduirea învățaturii lui Iisus Hristos. Având același scop central, vine de la sine și nevoia absolută de colaborare, căci în mijlocul lor stă Același Hristos.

Următorul studiu este semnat de Mihailos Vas. Galenianos. Tema acestui studiu destul de bine argumentat este utilitarismul transplanelor de organe. În opinia autorului,

¹² Αλέξανδρου Σ. Κορακίδη, *Το πρόβλημα της καταγωγής του Ρωμανού του Μελωδού. Συστηματική έρευνα του θέματος εκ των πηγών και εκθέσεις των αντισημιατικών στοιχείων των κοντακιών*, Atena, 1971; *Ἡ περὶ τοῦ λόγου θεολογία πῶν κοντακιῶν Ρωμανοῦ τοῦ Μελιῶ*, (teză de doctorat), Ed. Ionia, Atena, 1973; *Ρωμανοῦ τοῦ Μελιῶ ὕμνος καὶ λόγος (δύο μελέτες)*, Ed. Pournara, Tesalonic, 1990.

cea mai mare problemă care dezbină comunitatea medicală, pe moraliști și pe juriști este definierea morții biologice a omului în așa-numita „moarte cerebrală”. Odată rezolvată această dilemă, se va putea pune problema transplantului de organe, dacă el este posibil și în ce condiții. Pe de altă parte, Biserica poate să accepte transplanturile numai înăuntrul climatului de iubire și, nicidecum, într-o atmosferă de egoism, în care preferăm ca aproapele nostru să moară, pentru ca altcineva să poată fi salvat.

Legat de perspectiva morală, dl Hristos Garnavos se apleacă cu stăruință asupra dobânzii bancare, privită ca o mare problemă a epocii noastre, care are ca rezultat pierderea locuinței, a familiei sau, și mai rău, pierderea vieții prin suicid. Aducând ca argumente câteva apoftegme patristice din opera Sfântului Clement Alexandrinul, a Sfântului Vasile cel Mare și a Sfântului Grigorie de Nyssa, precum și unele imagini veterotestamentare (Deut. 23, 19; Lev. 23, 19; Ieș. 22, 25), semnatarul articolului concluzionează că cei ce împrumută nu trebuie să ceară dobândă sau, dacă o fac, aceasta să fie modică (p. 282).

Sub titlul *Biologia evoluționistă și răstălmăcirile ei*, Vasilios Orphanopoulos propune o incursiune în analiza biologiei evoluționiste, care are ca scop final să indice pe Dumnezeu ca și Creator al lumii. În Ortodoxie, „Dumnezeu este Foc și Adevăr, nu este întuneric și nici ignoranță... [iar]

Sfânta Treime nu este Dumnezeu nelămuririi, Dumnezeu al abisurilor, ci din contră, este Dumnezeu înțelepciunii și al cunoașterii” (p. 286).

Rubrica *Texte liturgice*, îngrijită de Hristos Gkotsis, propune cititorului două fragmente patristice extrase din colecția grecească *Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας* și unul din colecția *Patrologia graeca* (pp. 294-296)¹³, având următoarele teme: anafora Sfântului Vasile cel Mare, activitatea ierarhilor în vremea Sfântului Isidor Pelusiotul și lucrarea Sfântului Duh în învățătura Sfântului Vasile cel Mare.

La secțiunea *Părerii și comentarii*, Hristos Gotsis aduce în discuție câteva opinii legate de ispite, de congregațiile religioase, de raportul existent între poezie și învățatură, iar, în final, realizează o scurtă erminie asupra conceptului de „cucerire/ocupare” (pp. 297-301).

Următoarea secțiune se ocupă de *Activitățile „Uniunii teologilor din întreaga Grecie”* (pp. 302-309), iar, mai apoi, la rubrica *In memoriam*, Hristos Gotsis aduce un ultim omagiu teologului Dimitrios G. Katopodis (pp. 310-311).

Extrem de bogată în conținut este rubrica *Recenziilor*, ce propune nu mai puțin de cincisprezece titluri. Cu toate acestea, rubrica în sine pare a fi mai degrabă dedicată prezentărilor de carte, de vreme ce unele recenzii nu depășesc o pagină, iar conținutul lor

¹³ *EΠE* 34:112, *PG* 78:1337BC, *EΠE* 7:36-40.

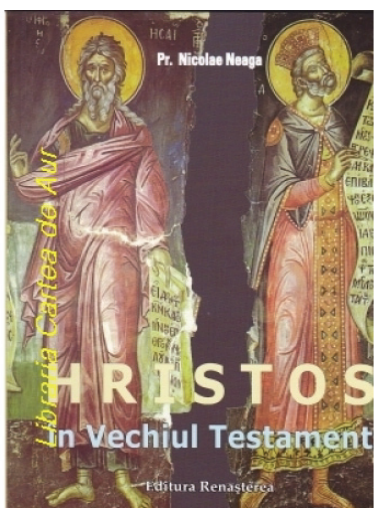
este o laudă la adresa autorilor, lipsindu-le cu desăvârșire spiritul critic.

Ultima rubrică, *Cărți primite*, consemnează ultimele titluri pri-

mite pe adresa redacției „Koinonia”.

Drd. Alexandru PRELIPCEAN

Nicolae Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, ediția a treia, îngrijită, prefătată și postfațată de Pr. prof. dr. Ioan Chirilă, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, 156 p.

Cartea *Hristos în Vechiul Testament* a părintelui profesor Nicolae Neaga (1902-2002) reprezintă, în primul rând, un veritabil manual pentru studenții facultăților de teologie și pentru elevii seminariilor teologice. În al doilea rând, ea este un dreptar după care se poate ghida orice creștin dornic de a aprofunda dogmele Bisericii Ortodoxe cu privire la Persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos și de a cunoaște cât mai bine prezența lui

Dumnezeu, în mod permanent, în viața poporului ales, precum și modul în care Yahwe l-a pregătit pe acesta pentru venirea Răscum-părătorului. Astfel, această carte scoate în evidență ideea mesianică veterotestamentară, specificul acesteia în religia și cultura iudaică, dar și la celelalte popoare, cum ar fi grecii, babilonienii, chinezii, egiptenii, perșii etc.

Întrucât autorul expune ideea mesianității clar și organizat, pe baza celor mai importante texte veterotestamentare, cartea are o structură ce înlesnește lecturarea și studiul aspectelor prezentate. Părintele profesor Nicolae Neaga a predat Vechiul Testament și Limba ebraică biblică în cadrul Academiei Teologice „Andreiene” din Sibiu, între 1928 și 1973, fiind lesne de înțeles de ce *Hristos în Vechiul Testament* se încadrează în categoria cărților didactice pentru studiul Teologiei, în special pentru studiul teologiei Vechiului Testament sau al domeniilor conexe acestuia, având un scop didactic și fiind structurată conform acestui obiectiv.

Despre mesianismul iudaic au scris aproape toți cei preocupați de Vechiul Testament, cadre didactice ale școlilor teologice românești. În special, aș vrea să amintesc aici câteva dintre lucrările părintelui Petre Semen, profesor al Facultății de Teologie „Dimitru Stăniloae” din Iași: *Așteptând mântuirea*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei „Trinitas”, Iași, 1999; *Introducere în teologia biblică a Vechiului Testament*, Editura Trinitas, Iași, 2008; *Introducere în teologia profetilor scriitori*, Editura Trinitas, Iași, 2008. În acestea, pr. Prof. Petre Semen abordează hermeneutic anumite profetii mesianice, punând accent pe modul în care Yahwe îi îndrumă și îi protejează pe fiii poporului ales, făgăduindu-le mereu un Răscumpărător, un Mântuitor, în ciuda deselor lor căderi și infidelității față de Creatorul și Dumnezeu lor, Care i-a scos din pământul Egiptului și Care a continuat să îi protejeze în „pământul făgăduit părinților”.

Părintele profesor Nicolae Neaga s-a născut pe 26 iulie 1902, în satul Răhău, județul Alba. Studiile secundare le-a urmat la Gimnaziul german din Sebeș (1914-1918), continuând la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1918-1919) și la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie (1919-1922). Studiile superioare au fost urmate la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1922-1926), cea care îi va conferi, în 1933, titlul de Doctor în

Teologie. Mitropolitul Nicolae Bălan îl trimite pentru studii de specializare în Vechiul Testament la Facultatea de Teologie din Atena (în 1926-1927), apoi la facultățile de teologie catolică și protestantă din Strasbourg (1927-1928).

Nicolae Neaga devine profesor suplinitor (1928), provizoriu (1933) și titular (1936) la Catedra de Vechiul Testament și Limba ebraică de la Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu, continuând să profeseze aici și după transformarea Academiei în Institut Teologic de grad universitar, în 1948, până la pensionarea sa, în 1973. Între 1946 și 1952 este rector al Academiei și al Institutului. În 1930 este hirotonit preot, mai târziu, în 1958, este hirotesit protopop și iconom stavrofor, fiind ales membru în Adunarea Eparhială și în Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Din opera sa fac parte lucrări ca: *Tatăl nostru. Tălcuire*, Sibiu, 1929, 50 p.; *Profetii mesianice în Vechiul Testament*, Sibiu, 1929, 92 p.; *Plângerile lui Ieremia și critica mai nouă*, Sibiu, 1930, 48 p.; *Contribuții la lămurirea textelor mesianice din cartea Facerii*, Sibiu, 1930, 31 p.; *Cântarea Cântărilor*, *Scurte note explicative*, Sibiu, 1931, 50 p.; *Valoarea socială a Vechiului Testament*, Sibiu, 1933, 20 p.; *Profetul Daniel despre Hristos*, Sibiu, 1933, 32 p.; *N-am venit să stric Legea! Considerații generale privitoare la însemnătatea Vechiului Testament*, Sibiu, 1940, 274 p.; *Eclesiastul*, *Scurte note explicative*, Sibiu, 1941, 88 p.

Pe lângă acestea, părintele profesor Nicolae Neaga mai este autorul a numeroase studii teologice biblice apărute în diverse reviste din țară și din străinătate. De asemenea, el este coautor al manualului *Studiul Vechiului Testament pentru uzul studenților în Teologie*, București, 1955. A tradus din Origen, în *Scrieri alese*, București, partea întâi, 1981, partea a doua, 1982, ambele în colaborare cu părintele Teodor Bodoșog și Zorica Lațcu. Ca rector, a redactat „Anuarele Academiei teologice din Sibiu”, în 1946-1949, și a pus bazele colecției „Biblioteca biblică”.

Cartea *Hristos în Vechiul Testament* a apărut, în cea de-a treia ediție, în 2007, la Editura Renașterea din Cluj-Napoca. Această ediție a fost îngrijită, prefăcută și postfațată de Pr. prof. dr. Ioan Chirilă, care afirmă că „datorită faptului că lucrarea PC Sale dr. Nicolae Neaga este de o importanță deosebită pentru lumea școlilor teologice, editura a decis republicarea sa, spre a fi un omagiu adus patriarbului studiului Vechiului Testament, un semn de prețuire și de considerație”. Cartea a apărut cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Bartolomeu Valeriu Anania, pe atunci Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului.

Lucrarea poate fi împărțită în trei: o prefăcută a editorului, corpul de text format din dezvoltarea propriu-zisă a temei și o postfațută a aceluiași editor.

În prefăcută și în postfațută, pr. prof. Ioan Chirilă pune accent pe cât de valoroasă este această carte pentru școlile teologice și nu numai. De aceea, actuala ediție a acestei cărți a apărut fără modificări majore de conținut, față de edițiile anterioare.

Conținutul propriu-zis al lucrării este împărțit în șase părți, precedate de o introducere a autorului. În această introducere, părintele profesor vorbește despre relația *Logos – loghia* în Vechiului Testament, afirmând că în Pentateuh nu există un discurs explicit referitor la Logos, dar trebuie observat faptul că interpretările Pentateuhului din perspectivă tematic-cosmogonică pleacă de la dimensiunea logosică a ipostasurilor creației. Cum Sfinții Părinți găsesc în aceste scrieri un fundament al discursului teologic despre Logos, se poate vedea faptul că Pentateuhul nu prezintă o teologie străină de revelarea Logosului, pentru că tot Vechiul Testament, de altfel, este înțeles cu indicii și mărturii despre Logos, despre venirea și activitatea Sa viitoare. Autorul mai remarcă că despre mesianism putem vorbi la toate popoarele: greci, babilonieni, chinezi, egipteni, perși etc., nu doar la evrei, pentru că toate aceste popoare așteptau timpuri mai fericite sau câte vreun conducător politic sau militar mai deosebit. De aceea, spune autorul, mesianismul este zestrea spirituală a tuturor popoarelor, doar că cele mai vechi profeții le găsim în Vechiul Testament. Interpretarea

lor se face în lumina izvoarelor de credință ale Bisericii noastre: Sfânta Tradiție și Sfânta Scriptură.

Vorbind despre rolul acestei cărți, autorul spune că ar vrea să se vadă din acest comentariu cât de mult a influențat Vechiul Testament ideile mari și sănătoase ale popoarelor, fără ca prin aceasta să se suprimă ceea ce este specific național. Dar, mai ales, autorul ar vrea să se știe că Noul Testament este o prelungire firească a celui Vechi.

În cele șase capitole ale lucrării sunt comentate pe larg cele mai importante texte mesianice veterotestamentare. Astfel, în primul capitol sunt comentate profețiile mesianice din cărțile Facerea, Numerii, Deuteronom și din I și II Samuel. În capitolul al doilea avem profețiile din cartea Iov, iar în cel de al treilea profețiile din cartea Psalmilor. În capitolul al patrulea, autorul menționează profețiile mesianice din cărțile profeților: Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel, Osea, Ioil, Obadia, Iona, Miheia, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia și Maleahi.

În capitolul al cincilea se vorbește despre profețiile mesianice din cărțile necanonice ale lui Tobit, Isus, fiul lui Sirah, și ale Macabeilor, în timp ce capitolul al șaselea se constituie ca o concluzie. Autorul concluzionează că Vechiul Testament furnizează toate elementele necesare alcătuirii unei biografii a Mântuitoru-

lui: despre modul minunat în care Acesta Se va naște, despre locul și timpul venirii Sale, despre misiunea, patimile, moartea și Învierea Sa.

În aceste șase capitole autorul citează fiecare profeție în parte, o comentează și o explică, face legături și trimiteri la alte profeții din Vechiul sau Noul Testament, aducând în sprijinul spuselor sale citate din Sfinții Părinți și Scriitori bisericești. El arată teologia fiecărui text mesianic și atrage atenția că întreaga Scriptură se interpretează doar în duhul Sfintei Tradiții. Ceea ce este de remarcat aici este faptul că părintele profesor rezumă fiecare profeție, transformând astfel limbajul biblic adeseori ambiguu și greu de descifrat pentru un cititor neautorizat într-unul mai ușor de înțeles, spre a nu lăsa loc interpretărilor greșite.

Abordând o tematică aflată în domeniul Hermeneuticii biblice și a studiului culturii și religiei poporului ales, cartea *Hristos în Vechiul Testament* este utilizată de profesorii universitari în demersul lor de predare a disciplinelor biblice, dar ea poate face parte oricând și din lectura duhovnicească a creștinilor interesați de studiul Sfintei Scripturi, în special a tinerilor teologi.

Florin-Robert BLĂNARU

